

Svend Romalf

SVEND RANULF

26. Marts 1894 — 16. Marts 1953.

Svend Ranulf var født i Odense og blev Student fra dens Katedral-skole 1912. Efter at have taget Filosofikum gik han 1914—16 paa Odense Seminarium, men hverken Undervisningen eller Aandsretningen huede ham og han befandt sig ilde og isoleret. De Problemer, der affødtes af hans Uvilje og Opposition ligger til Grund for hans Skrift fra 1918 »Den sidste Fristelse«, et Forsøg paa en digterisk-psykologisk Behandling af Jesus. Det eneste Lyspunkt i de Aar blev Læsningen af Høffdings Værker, der samtidig hjalp ham til at klare sig Modsætningsforholdet til hans Omgivelser. Det var derfor ligetil, at han, efter i 1916 at have taget Lærereksamen, fik Lyst til at studere Filosofi. Under Studierne fik han ogsaa Tid til at beskæftige sig med Religionshistorie hos Professor Grønbech, og Kombinationen viste sig frugtbar. Ved de religionshistoriske Studiers Hjælp og inspireret af den franske Sociologis Undersøgelser, især Lévy-Bruhls faldt der nyt Lys over en Række filosofiske Problemer. Man ser det i Disputatsen »Der eleatische Satz vom Widerspruch«, der afsluttedes i 1923, Aaret efter at han havde taget Magisterkonferens i Filosofi.

I denne Afhandling, der udmærker sig ved Koncentration og ubesværet Skarpsindighed, satte Ranulf sig for at undersøge nok saa meget, hvordan de græske Filosoffer tænkte, som hvad deres positive Anskuelser gik ud paa. Han holdt sig derfor ikke til de Fejlslutninger, som man hidtil havde været opmærksom paa, takket være den sagligt betydningsfulde Sammenhæng, hvori de optræder, men paaviste, at den formallogiske Fejlslutning simpelthen er den normale Maade at slutte paa. Syv af Platons tidlige Dialoger underkastes ud fra dette Synspunkt en detaljeret Undersøgelse. Fejlslutningen viste sig at være af en ganske bestemt og gennemgaaende Art, som han kaldte »den absolute Mangetydigheds Logik«. Et Ord eller en Vending medbringer saa at sige samtlige deres Betydninger i en hvilken som helst konkret Sammenhæng, hvori de bruges, i den Forstand at de forskellige Betydninger uden videre kan substitueres for hinanden. Hvilket betyder, at en Bevisførelse, der ud fra moderne Logik vilde forkastes som en ufuldstændig Induktion, i den græske Filosofi før Aristoteles faktisk anses for gyldig. Hvormed dog

ikke skal være sagt, at en Bevisførelse af den nævnte Art ikke fra Tid til anden i Platons Dialoger gendrives under Paaberaabelse af, at det anvendte Ord eller den anvendte Vending har forskellige Betydninger. Det ejendommelige — og afgørende er blot, at der ikke raader nogen Klarhed over dette Adskillelsesprincips logisk principielle Rækkevidde. Men Sokrates indtager i Virkeligheden i Dialogerne et inkonsekvent Mellemstandpunkt mellem en Opfattelse af Begrebets absolute Mangetydighed og en Anerkendelse af Fordringen om at holde Begrebets forskellige Betydninger ude fra hinanden.

Det betyder dog altsammen ikke, at Undersøgelsens Synspunkt i Afhandlingen i eksklusiv Forstand er et formal-logisk. Paa ingen Maade. Ud fra Analysen af den Maade, der tænkes paa, kastes der Lys over de filosofiske Anskuelsers Indhold. Hvorved ogsaa den Mulighed afvises, at Fejlslutningerne skulde være gennemskuet af Platon selv og være ment som Drillerier overfor de mindre skarpsindige Sofister. Ud fra Redegørelsen for den absolute Mangetydigheds Logik gives der en overraskende og indlysende Interpretation af Platons Idélære og dens Genesis.

I »Euthydemos« — der af den Grund ogsaa gøres til Genstand for en indgaaende Undersøgelse — underkaster Platon den absolute Mangetydigheds Logik en principiel Kritik, uden dog at kunne befri sig for den. Resultatet af Kritikken bliver, at den absolute Mangetydigheds Logik ikke gælder for Sanseverdenen. Her fører den kun til Urimeligheder og Modsigelser. Blot kendte Platon ikke til anden Logik. Erkendelsen staar og falder for Platon med de absolut mangetydige Begreber. Han truedes derfor af en Skeptisme, i hvilken han maatte indrømme, at Erkendelse overhovedet var umulig. Den undgaar han imidlertid ved at ophøje det absolut mangetydige Begreb til Idé og erklære Idéverdenen for den egentlige Virkelighed.

Ikke alene for Platons Vedkommende paavises Sammenhængen mellem Logik og Metafysik, men Ranulf gaar tilbage til Parmenides' Ontologi og viser, hvorledes hans Lære om den evige, uforanderlige, absolute Væren paa tilsvarende Maade giver sig af den absolute Mangetydigheds Logik, der behersker hele den græske Tænken indtil Aristoteles.

Karakteristisk er det nu, og Ranulf gør selv opmærksom derpaa, at det er de sociologiske Undersøgelser af den primitive Mentalitet, der har hjulpet ham til Synspunktet, han anlægger paa den græske Filosofi. Den absolute Mangetydigheds Logik ses nemlig som et Levn af den primitive Mentalitet, hvis prælogiske »Tænken« Lévy-Bruhl karakteriserede som behersket af »Participationens Lov«, idet de primitive Folk foretager Identifikation af Ting eller levende Væsener, der for os at se til intet har med hinanden at bestille. Selv gav Ranulf to Aar senere, i 1926, et Bidrag til Forstaaelsen af den primitive Mentalitet i det klare, knappe Skrift »Dionysos, en religionshistorisk Studie«.

Dermed ignoreres dog ikke Forskellen mellem den primitive Mentalitet og den absolute Mangetydigheds Logik. I den primitive Mentalitet er Identifikationen emotionelt og rituelt betinget. Den kommer i Stand ved, at forskellige Forestillinger — som Resultat af de religiøse Ceremonier — knyttes sammen med de samme emotionelle Elementer, der paa deres Side hypostaseres som mystiske Egenskaber, der er de samme i de for os at se til forskellige, forestillede Genstande, der paa den Maade gøres identiske. Dannelsen af absolut mangetydige Begreber i Platons tidlige Dialoger skyldes derimod ikke Følelseselementer. De dannes ved dialektiske Kneb og ufuldstændige Induktioner. Anderledes med Idélæren. Kun de absolut mangetydige Begreber, der er forbundet med stærke emotionelle Elementer, ophøjes til Ideer. Ikke desto mindre adskiller ogsaa Ideerne sig selvsagt fra de primitive Forestillinger. De er jo ikke rituelt betingede, men »defineres« for at indgaa i logiske Operationer. Den primitive Mentalitet er i den Forstand endnu slet ingen Tænken.

*

Efter Disputatsen faldt Ranulfs filosofiske og videnskabelige Arbejde indenfor tre Emnekrede, sociologiske Undersøgelser dels over den moralske Forargelses Natur og dels over Fascismens Væsen, samt Overvejelser over Socialvidenskabernes Metode.

Overalt er det umiskendeligt, at hans Filosofi er den logiske Positivisme. Dens skarpe Skelnen mellem det videnskabelige Arbejde og den filosofiske Analyse med deres deskriptive og teoretiske Udsagn paa den ene Side og den vurderende Holdning med dens Normer og normative Udsagn paa den anden Side baade laa for ham og prægede ham. Thi den Skelnen betød jo ikke, at de intet havde med hinanden at bestille. Det videnskabelige og filosofiske Arbejde var for Ranulf aldrig Tidsfordriv. Dertil var han alt for lidenskabeligt optaget af det, og dertil stolede han ogsaa for meget paa det videnskabelige og filosofiske Arbejdes Betydning for den Verden af Maalsætning og Vurdering, vi nu engang lever i.

Men hvad der var saa karakteristisk for Ranulf var hans udtrykkelige Fastholden af, at Vekselvirkningen kun kunde blive frugtbar, om Distinktionen blev gennemført. Kun hvis det videnskabelige Arbejde blev gjort for dets egen Skyld, kun hvis en sociologisk Undersøgelse blev udført uden at skæve til, hvor bekvem eller ubekvem dens Resultater kunde blive politisk, kunde den blive af Betydning politisk, Ordet taget i videste Forstand. Til syvende og sidst, fordi han — om han end kunde være i Tvivl om, hvad de enkelte Resultater maaske kom til at betyde — aldrig var i Tvivl om, hvad i hvert Fald den videnskabelige Holdning som en Vilje til Fordomsløshed og Objektivitet betød politisk, og det vil sige demokratisk.

Distinktionen og Gennemførelsen af den laa for hans Skarpsindighed, Sammenspillet for hans lidenskabelige Optagethed af Tingene, videnskabeligt og politisk. Hans filosofiske og videnskabelige Arbejdsholdning indgik derfor ogsaa i hans Livsholdning som en uafrystelig Bestanddel af den.

*

I sine sociologiske Undersøgelser var Ranulf hvad Metode og til dels hvad Emnevalg angaar bestemt af Durkheim og hans Skole. I et lille Skrift fra 1927 »Moralen og Samfundet« gav han en Fremstilling og kritisk Vurdering af Durkheims og Fauçonnets Arbejder. Men i Skriftet fra 1930 »Gudernes Misundelse og Strafferettens Oprindelse i Athen«, der i 1933—34 kom paa engelsk i en betydelig udvidet to Bindes Udgave »The Jealousy of the Gods and Criminal Law at Athens«, giver han sig i Lag med Undersøgelser af Straffens og den moralske Forargelses Natur paa sin egen Maade og under Inddragelse af nyt Materiale, nemlig den græske Litteratur fra det 5. Aarhundrede f. K., især Tragikerne og Herodot.

Det vises i Enkeltheder, at i eet med, at Guderne i Tiden fra Illiaden til Aischylos udstyres med Vilje til at straffe Menneskenes Forbrydelser, tiltænker man dem ogsaa at fare vilkaarligt og grusomt frem mod uskyldige. Men ikke nok med det. Den Skelnen, der for os er saa væsentlig, om Ofret er skyldigt eller uskyldigt, interesserede ikke de græske Forfattere og — maa man have Lov til i dette særlige Tilfælde at slutte — heller ikke deres Publikum. Gudernes Misundelse og Lunefuldhed, naar de styrter uskyldige i Ulykke, finder man ikke mindre moralsk og opbyggelig, end naar de straffer dem, der har begaaet Uret. Troen paa Gudernes Misundelse er den trøsterige Overbevisning, at Tilværelsen er akkurat saa ond for ens Medborgere af Format, som man i sin Misundelse kunde ønske det. Det tyder Litteraturen paa, og Straffeinstitutionernes Historie i Athen vidner om det samme.

Med sin Afhandling vilde Ranulf vise, at Strafferettens Oprindelse i Athen ikke skyldes rationelle og utilitaristiske Overvejelser over Hensynet til Samfundets Sikkerhed, men noget i denne Forbindelse saa irrationelt som en moralsk Forargelse, der sandsynligvis ikke er andet end maskeret Misundelse. Der bliver ikke noget tilbage af den Illusion, at forsaavidt man kan tænke sig en Institution have et nyttigt Formaal, f. Eks. for Strafferettens Vedkommende et generalpræventivt, har man gjort Rede for dens Opstaaen. Som om det er den rene Fornuft, der raader ved Institutionernes Opstaaen og Udformning! Det gaar man ofte nok ud fra uden Bevis, som en Selvfølgelighed. Men det er nok saa meget emotionelle Faktorer, der gør Udslaget.

Før Ranulf imidlertid kunde anse Korrelationen mellem den uinteresserede Straffetendens og Symptomerne paa stærk Misundelse for sand-

synliggjort, maatte han finde den i andre Samfund til andre Tider. Det skete i Afhandlingen fra 1938 »Moral Indignation and Middle Class Psychology«. Den vigtigste Undersøgelse gælder den engelske Puritanisme i det 17. Aarhundrede. Materialet er hentet fra »Thomason Collection« i British Museum, der er en Samling af Traktater, Aviser, Prædikener o. s. v., der er offentliggjort i England fra 1640 til 1663. Materialet er overvældende, saa der kunde kun være Tale om som Stikprøver at tage to tilfældigt valgte Maaneder. Men de viste, at ogsaa de engelske Puritanere finder deres Opbyggelse i, at Gud farer grusomt frem mod uskyldige, blot fordi de er lykkelige, ikke er rigorøse nok i deres moralske Krav til andre, eller fordi de af Gud selv er tvunget til Synd.

For de øvrige Samfunds og de andre Tidets Forhold er Materialet andres Fremstillinger, skrevet ud fra andre Synspunkter. Det beklages, men det er nu engang uoverkommeligt for een enkelt Forsker at foretage første Haands Undersøgelser paa flere end et Par enkelte Omraader.

Men det Resultat, som Ranulf kom til, var, at meget tydede paa, at en Mentalitet, der svarer til den atheniensiske i det 5. Aarhundrede f. K. og til den puritanske i det 17. Aarhundredes England, Gang paa Gang findes i den smaaborgerlige Middelstand. Stærk uinteresseret Straffetendens ko-eksisterer regelmæssigt med Livet i et smaaborgerligt Milieu, der forlanger en høj Grad af Selvkontrol og tvinger til Afkald.

*

I alle de Aar, hvor disse klart skrevne og selvstændige Værker blev til, til dels paa Studieophold i Udlandet, i Tyskland, Frankrig, England og Amerika, undlod Ranulf at sikre sig økonomisk ved en fast Stilling for at kunne bruge sin Tid og sine Kræfter paa videnskabeligt Arbejde. Skulde han have et Embede, maatte det bestaa i Forskning og tilsvarende Undervisning. Det fik han, da han i 1939 blev Professor ved Aarhus Universitet.

Den Opgave, der tilfalder Professoren i Filosofi ved et Universitet, og som bestaar i til Stadighed at stille de metodiske Spørgsmaal, løste Ranulf overfor Kolleger og Studenter. Altid efterkom han Opfordringen til at bringe Debatten igang i »Det lærde Selskab« og »Humanistisk Samfund«, aldrig kostbar, som den ikke er det, der er optaget af Problemerne selv.

I den Bog, han skrev til Filosofikum »Socialvidenskabelig Metodelære« fra 1946 gav han en kritisk og umisforstaaelig Redegørelse for de metodiske Problemer. Den er pædagogisk anlagt med meget konkret Materiale til Illustration. For at gøre Sagen aktuel tages Eksemplerne for en stor Del fra danske Forskeres Arbejder. Socialvidenskaberne, Nationaløkonomien, Sociologien og Historien stilles overfor en Række metodiske Krav, der er opfyldt af Naturvidenskaberne. Det sker i Tilslutning til

blandt andet den franske Nationaløkonom François Simiand og den danske Sociolog Joseph Davidsohn. Der polemiseres imod en begrebsrealistisk Tænkemaade, og der advares imod for tidligt, og det vil sige, før man besidder den tilstrækkelige Viden, at fremstille den antagne Sammenhæng mellem Fænomenerne i Form af et deduktivt System. I saa Fald glemmer man nemlig let det deduktive Systems hypotetiske Karakter, saa man dels udfylder Huller i sin empiriske Viden ved Hjælp af Slutninger ud fra det, og dels afstaar fra at søge de enkelte Hypoteser verificerede for i Stedet at nøjes med de mer eller mindre tilfældige Iagttagelser, der gav Anledning til deres Dannelse.

Den historiske Forskning gøres til Genstand for Kritik, fordi Historikeren uden videre mener at kunne konstatere, hvad der er Aarsagen til det individuelle og enestaaende Fænomen, skønt der ud fra et sociologisk Synspunkt, for hvilket den naturvidenskabelige Metode er Prototyp, kun kan være Tale om Aarsag, naar der foreligger en konstant Relation. Mellem den Kritik og det Faktum, at Ranulf i sin sociologiske Forskning kunde tage Anledning ene og alene af Fænomenernes Ko-eksistens til at udkaste Tanken om Aarsagssammenhæng, bestaar der tilsyneladende et Misforhold. Det var han sig imidlertid bevidst og gjorde til Stadighed opmærksom paa, at der kun var Tale om Opstilling af Hypoteser. Til en Verifikation skulde der Undersøgelser af et Omfang, der oversteg den enkeltes Kræfter. Der skal derfor baade Samarbejde og Pengemidler til. Men da Ranulf var overbevist om, at den sociologiske Forskning kunde faa den største politiske Betydning, blev han aldrig træt af at lyse efter Samarbejde og ytre sin Utilfredshed med, at de nødvendige Midler ikke blev stillet til Raadighed.

*

Afhandlingen fra 1946 »Hitlers Kampf gegen die Objektivität« tager for sig det Propaganda-Fænomen, der bestaar i, at den samme Slags Handlinger af den ene og samme Person eller Gruppe gøres til Genstand for vidt forskellig moralsk Bedømmelse, alt eftersom de foretages af een selv eller ens Fjender. Heroisk er Handlingen, naar den øves af een selv, forbryderisk, naar den øves af Fjenden. Undersøgelsen sættes nærmere beset igang af Spørgsmaalet, om der bestaar en Korrelation mellem dette Propaganda-Fænomens Hyppighed og Udbredelsen af fascistiske Bevægelser. Gang paa Gang betones det, at Materialet — hovedsagelig en Sammenligning af Hitlers og Churchills Taler fra Krigsaarene — er for lille til, at Hypotesen kan anses for verificeret. Alligevel er der saa meget, der tyder paa, at det nævnte Propaganda-Fænomen er med til at befordre Demokratiets Forvandling til Diktatur, at Oprettelsen af en Institution, hvis Funktion skulde bestaa i en Blotlæggelse af den politiske Propaganda.

gandas Kneb, indbefattende en fri Diskussion af Institutionens Blotlæg-
gelser, maatte anses for at være i Demokratiets Interesse.

Andre Fænomener, der i givet Fald muligvis befordrer Fascismen, an-
føres i Skriftet fra 1948 »On the Survival Chances of Democracy«, idet
Meningen først og fremmest er at rejse Spørgsmaalet, om de forskellige
Symptomer paa Fascisme varierer proportionalt med hinanden: National-
socialismens Fremgang i Tyskland samtidig med, at en irrationel Filosofi
griber om sig, opfordrer til Undersøgelse af, om der bestaar en Korrela-
tion mellem de to Fænomener. Ganske det samme gælder en mulig Kor-
relation mellem Fascismen og Værdsættelsen af det Samfund (Gemein-
schaft), der er behersket af Tradition, Følelse og Instinkt paa Bekostning
af det Samfund (Gesellschaft), der er behersket af Individualisme og In-
telktualisme. Skriftet afsluttedes med en Undersøgelse af Nazismens
Oprindelse som Modstandsbevægelse, fremkaldt af de Allieredes Besæt-
telse af tysk Territorium efter den 1. Verdenskrig, for ad den Vej at
komme paa Sporet af endnu andre proto-fascistiske Fænomener.

*

Valget af videnskabeligt Undersøgellesobjekt er subjektivt. Men for
Ranulf var det ikke derfor vilkaarligt. Thi det var ikke Undersøgelser,
der kunde føre til Resultater, han kunde høste Popularitet for, som han
kastede sig over. Om dem var han overbevist, at de var betydningsløse.

Det hang sammen med, at Svend Ranulf var ukendt med at gaa paa
Akkord. Det var en Ejendommelighed, som enhver, der fik med ham at
gøre, straks mødte. Han kendte ikke til af en ren konventionel Elskvær-
dighed at give efter eller bøje af. Den Klarhed, han var naaet til, de
Meninger, han var kommet til, stod han fast paa. Og at han kunde komme
til at staa alene med dem, var ham ingen Anfægtelse.

Men i eet dermed mødte man et Frisind af en usædvanlig Konsekvens.
Sin Loyalitet satte han ingen Grænser for. Det faldt ham ikke ind, at den
Kendsgerning, at andre havde andre Opfattelser, noget Sted skulde sætte
en Grænse for den. Og det gjaldt ikke alene, naar det drejede sig om,
hvad man kalder diskutabile Ting, men ogsaa og afgjort ikke mindre,
naar det gjaldt Kærnen i hans egen og andres Livsforstaaelse.

Det egentlig ejendommelige for Svend Ranulf bestod dog i, at der slet
ikke bestod nogen Spænding mellem det kompromisløse i hans Forfæg-
telse af de Opfattelser, han var kommet til Klarhed over, og det velgørende
selvfølgelige, der var ved hans Frisind og Loyalitet. For ham var det den
ene og samme Holdning — kun to forskellige, men uadskillelige Sider af
den.

Han stolede jo paa Klarheden, paa den metodiske Tænkens Soberhed,
paa Objektiviteten, paa Meningsudvekslingen i Diskussionen — og han
stolede saadan derpaa, at det gav ham Raad til al Loyalitet.

Ligesom hans Frisind forudsatte hans Urokkelighed, saa vist som kun det Menneske, der har saa udprægede Meninger, at der er andre, han er uenig med og dybt uenig med, og tager Uenigheden alvorlig, kan være frisindet — overfor dem, han er uenig med.

I Samværet med Svend Ranulf følte man sig tryk. I hans lidt tilbageholdende Væsen var der en stor Aabenhed. Man vidste altid, hvor man havde ham. Og stor var hans Betænksomhed, naar det gjaldt om at faa andre med til Ting, som han tænkte vilde interessere og glæde dem.

Meget som kun kan udtrykkes modsætningsvist, indgik i hans Person en særegen Enhed. Ubeskeden var han paa sin Videnskabs Vegne, beskeden paa egne Vegne. Ubønhørlig naar det gjaldt Sagen eller Metoden — i eet med en Vilje til Samarbejde og med en Vilje til i det Samarbejde at give den anden Part al mulig Plads. Han var et Menneske, i hvis Sind en stærk Kompromisløshed og et elskeligt Frisind indgik en Forening af en mærkelig Selvfølgelighed.

K. E. Løgstrup.